

МІСЦЕ Й РОЛЬ ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ ПІД ЧАС УПРОВАДЖЕННЯ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ ШКІЛЬНОГО АНАЛІЗУ ЕПІЧНИХ ТВОРІВ

PLACE AND ROLE OF PRACTICAL CLASSES OF SCHOOL ANALYSIS OF EPIC WORKS IN IMPLEMENTING THE TEACHING METHODS FOR LITERATURE STUDENTS

Стаття присвячена дослідженню місця й ролі практичного заняття під час навчання студентів-філологів методики шкільного аналізу епічних творів. Доведено, що практичне заняття як одна з форм навчання сприяє формуванню практичних умінь і навичок, необхідних майбутнім словесникам у методичній діяльності. Практичне заняття з методики викладання зарубіжної літератури визначено як відповідну форму навчального заняття, під час реалізації якої відбуваються послідовний аналіз важливих теоретичних питань, їх практичне засвоєння шляхом виконання попередньо сформульованих різнорівневих завдань і поступове формування методичних умінь та навичок. Зосереджено детальну увагу на меті, ознаках, специфіці практичного заняття. Деталізовано увагу на трьох взаємопов'язаних етапах проведення практичного заняття, таких як підготовчий етап, основний етап, етап аналізу, кожен із яких має мету й завдання.

Метою практичного заняття є формування у студентів методичних умінь та навичок проведення шкільного аналізу різноманітних епічних творів з урахуванням ґрунтовних напрацювань літературознавчої та методичної наук, знань, отриманих під час лекцій, та первинних умінь і навичок, набутих під час проведення лабораторних робіт.

Описано три різновиди практичних занять, проведення яких буде результативним під час навчання студентів-філологів шкільного аналізу епічних творів. Репродуктивно-проєктувальні практичні заняття передбачають репродуктивне відтворення теоретичного матеріалу. Конструктивно-проєктувальні практичні заняття сприяють вияву індивідуальних рис особистості шляхом виконання заздалегідь сформульованих завдань. Дослідно-проєктувальні практичні заняття передбачають активне залучення майбутніх словесників до проєктувальної творчості, виконання складних дослідницько-пошукових завдань.

Доведено, що під час проведення цієї форми навчального заняття майбутні словесники були активно залучені до практичної діяльності, спробували себе в новій педагогічній ролі, продемонстрували навички володіння новими технологіями навчання, розкрили власний науковий потенціал, проявили творчі здібності, креативність та нестандартний підхід до вирішення проблемних

ситуацій, розробили власний навчальний продукт у вигляді плану-конспекту уроку зарубіжної літератури.

Ключові слова: практичне заняття, методика викладання зарубіжної літератури, аналіз епічного твору, студент-філолог, форма навчального заняття.

The article is devoted to the study of the place and role of practical classes of methods of school analysis of epic works in teaching literature students. It is proved that practical classes as one of the forms of learning contribute to the formation of practical skills required by intending linguists in the methodical activity. Practical classes on Foreign Literature Teaching Methods is defined as an appropriate form of study, during which there is a consistent analysis of important theoretical issues, their practical mastery by performing pre-formulated multilevel tasks and the gradual formation of methodological skills. Detailed attention is focused on the aim, general characteristics and features of practical training. Three interrelated stages of the practical classes are described in detail: the preparatory stage, the main stage, the analysis, consequently each of them has the aim and tasks.

The purpose of the practical classes is to form students' methodological skills of school analysis of various epic genres through reviewing the achievements of Literary and Methodological Sciences, gained knowledge at lectures, and skills acquired during laboratory classes.

The author describes three types of practical classes that have affectivity at the training of literature students. Reproductive project-oriented practical classes mean a reproduction of theoretical material. Constructive project-oriented practical classes help to identify individual traits by doing preformed tasks. Research project-oriented practical classes are supposed the active involvement of intending linguists in project activity, the implementation of complicated research tasks. It is proved that during this form of classes the intending linguists have been actively involved in practical activity, tried themselves in a new pedagogical role, demonstrated skills of using new learning technologies, revealed their research potential, unfolded creativity and a non-standard approach to solving problem situations, created their knowledge product in the form of the Foreign Literature lesson plan.

Key words: practical classes, Foreign Literature Teaching Methods, analysis of an epic work, literature student, form of classes.

УДК 378.016

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/32-2.14>

Гричаник Н.І.,

канд. пед. наук,

викладач кафедри української мови,

літератури та методики навчання

Глухівського національного

педагогічного університету

імені Олександра Довженка

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Ефективність методичної підготовки майбутніх учителів зарубіжної літератури залежить від організації та доцільності впровадження різноманітних форм навчальної діяльності. Особливе місце серед них посідають практичні заняття, на яких

відбувається формування умінь і навичок, необхідних для проведення шкільного аналізу епічних творів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Специфіку практичного заняття як одну з традиційних форм організації навчального процесу

досліджували педагоги й методисти різних часів (П. Підкасистий, М. Махмутов, А. Вербицький, М. Гарунов, Н. Мачинська, С. Стельмах, В. Савченко, О. Пометун, З. Курлянд). Учені розглядали питання особливостей, мети, завдань та структури практичного заняття, виокремлювали його переваги й недоліки, порівнювали з лекцією і лабораторним заняттям, виділяли та характеризували найвідоміші традиційні види.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. У більшості теоретичних напрацювань науковців поза увагою залишилась детальна характеристика новаторських видів практичних занять, які можна ефективно використати під час організації та проведення аудиторного навчання з методики викладання зарубіжної літератури.

Мета статті полягає у розкритті місця й ролі практичного заняття під час навчання студентів-філологів методики шкільного аналізу епічних творів.

Виклад основного матеріалу. Під практичним заняттям з методики викладання зарубіжної літератури розуміємо відповідну форму навчального заняття, під час реалізації якої відбуваються послідовний аналіз важливих теоретичних питань, їх практичне засвоєння шляхом виконання попередньо сформульованих різноманітних завдань і поступове формування методичних умінь та навичок.

Практичні заняття характеризуються такими ознаками:

- науковий, дослідницько-експериментальний, творчий підходи;
- спрямованість на поглиблення, розширення, деталізацію, закріплення набутих теоретичних знань;
- логічна послідовність, структурованість і вмотивованість різних завдань і педагогічних ситуацій;
- орієнтація на вироблення й відпрацювання відповідних методичних умінь та навичок у майбутніх фахівців.

Метою практичних занять є формування у студентів методичних умінь та навичок проведення шкільного аналізу різноманітних епічних творів з урахуванням ґрунтовних напрацювань літературознавчої та методичної наук, знань, отриманих під час лекцій, та первинних умінь і навичок, набутих під час проведення лабораторних робіт.

Основними завданнями є такі:

1) формування умінь і навичок організації, проведення шкільного аналізу художнього твору відповідно до його родово-жанрової специфіки, обсягу, складності матеріалу, вікових особливостей учнів;

2) оволодіння навичками проведення шкільного аналізу епічних творів різних жанрів у старших класах закладів загальної середньої освіти;

3) накопичення професійно необхідного досвіду роботи з текстом епічного твору.

Практичні заняття проводяться в три етапи (підготовчий, основний, етап аналізу), кожен з яких має свою мету й основні завдання. Оскільки під час проведення практичних занять виявляють активну позицію майбутні вчителі-словесники, то завдання орієнтовані на викладача-методиста й студентів [1].

Метою підготовчого етапу є попередня підготовка до проведення практичного заняття.

Завданнями й практичними діями викладача є такі:

- звернення до робочої навчальної програми для осмислення теми й визначення мети;
- окреслення завдань заняття;
- складання плану практичної роботи з методичними вказівками;
- добір та рекомендація основної та додаткової літератури з теми для попереднього опрацювання студентами;
- проведення попередніх консультацій;
- уявне моделювання заняття, розподіл часу на огляд кожного питання, добір відповідних методів, прийомів і видів навчальної діяльності;
- розроблення різноманітних завдань, контрольних запитань;
- добір наочного й дидактичного матеріалу для самостійної роботи студентів.

Завданнями і практичними діями студентів є такі:

- опрацювання лекційного матеріалу з визначеної проблеми;
- вивчення та аналіз рекомендованої літератури, створення опорних конспектів за теоретичним матеріалом;
- письмове виконання практичних завдань;
- надання допомоги викладачеві.

Метою основного етапу є реалізація основних навчальних завдань щодо навчання студентів проведення шкільного аналізу епічних творів.

Завданнями і практичними діями викладача є такі:

- оголошення теми, мети, завдань заняття, його логічного зв'язку з іншими формами навчальних занять;
- перевірка рівня теоретичної та практичної готовності студентів до заняття з використанням відповідних методів і прийомів;
- постановка запитань, спрямованих на розкриття, деталізацію різних аспектів одного питання;
- перевірка й аналіз планів-конспектів або фрагментів уроків, розроблених студентами;
- керівництво процесом обговорення студентами переглянутого фрагменту уроку, коригування їхньої роботи;
- перевірка виконаних студентами випереджальних завдань;

- контроль за самостійною роботою студентів;
- керівництво роботою студентів, сприяння формуванню в них методичних умінь і навичок;
- оцінювання роботи студентів на занятті.

Завданнями і практичними діями студентів є такі:

- участь в обговоренні теоретичних питань, висловлювання та відстоювання власної думки;
- демонстрування виконаних випереджальних завдань та їх обговорення;
- репрезентація розробленого плану-конспекту уроку або його фрагменту;
- програвання власної розробки;
- творча співпраця з викладачем-методистом.

Метою етапу аналізу є визначення досягнень, недоліків або помилок у роботі викладача та діяльності студентів для їх усунення.

Завданнями і практичними діями викладача є такі:

- аналіз усіх етапів проведеного заняття, діяльності викладача, участі студентів;
- визначення позитивних сторін та недоліків проведеного заняття;
- їх методична корекція.

Завданням і практичною дією студентів є аналіз навчальної діяльності на занятті.

Задля визначення результативності проведених занять з огляду на комунікативно-діяльнісний і проблемний підходи до вивчення курсу методики викладання зарубіжної літератури, формування умінь та навичок проведення шкільного аналізу епічних творів було визначено такі види експериментальних практичних занять.

1) Репродуктивно-проєктувальні практичні заняття. Такий вид практичного заняття передбачає репродуктивне відтворення теоретичного матеріалу. Студенти виконують елементарні завдання, які сприяють формуванню таких умінь і навичок:

- правильне і вільне володіння теоретико-літературними поняттями;
- спроможність забезпечити всебічний аналіз досліджуваного питання;
- здатність виокремлювати методичну проблему та обговорювати її;
- встановлення певних фактів або зв'язків за допомогою літературознавчого або методичного матеріалу;
- виконання нескладних проєктувальних завдань.

2) Конструктивно-проєктувальні практичні заняття. Означений вид передбачає взаємозв'язок з практичною діяльністю. Він сприяє вияву індивідуальних рис особистості шляхом виконання заздалегідь сформульованих завдань. Ця форма навчальної діяльності сприяє формуванню таких умінь та навичок:

- пошук підтвердження теоретичних знань у практиці сучасної школи;

- здатність дискутувати, обговорювати, доводити певну думку;

- поява пізнавальної мотивації та професійної зацікавленості;

- оволодіння вміннями створювати педагогічний продукт наближено до шкільних реалій, утілювати його, адаптувати до сучасних вимог роботи з текстом художнього твору.

3) Дослідно-проєктувальні практичні заняття. Вони передбачають активне залучення майбутніх словесників до проєктувальної творчості, виконання складних дослідницько-пошукових завдань. У результаті проведення цих занять у студентів формуються такі вміння та навички:

- нестандартне вирішення практичних завдань;
- здатність до тісної педагогічної співпраці з викладачем, готовність до професійного діалогу;
- вивчення й дослідження певного методичного явища задля його наукового обґрунтування;
- моделювання деталізованих планів-конспектів уроків, створення педагогічної атмосфери в навчальній аудиторії, входження в роль учителя літератури;

- практична реалізація поетапності дослідження художнього твору в закладі загальної середньої освіти.

Для успішного проведення практичних занять викладачем заздалегідь підготовлено плани практичних занять з інструктивно-методичними матеріалами до кожного з них та списком рекомендованої літератури.

Пропонуємо орієнтовний план дослідно-проєктувального практичного заняття.

Тема: Літературознавчий аналіз у науковій парадигмі

1. Теоретичний блок.

1. Поняття «аналіз», «літературознавчий аналіз» у довідковій і науковій літературах.

2. Тлумачення терміна «літературознавчий аналіз» у сучасному літературознавстві.

3. Традиційні та новаторські види літературознавчого аналізу.

II. Практичний блок.

1) Опрацювати довідкову, наукову літературу, скласти таблицю тлумачень понять «аналіз», «літературознавчий аналіз».

2) Запропонувати авторське тлумачення поняття «літературознавчий аналіз».

3) Скласти логічну схему «Традиційні та новаторські види літературознавчого аналізу».

Прикладом конструктивно-проєктувального практичного заняття може бути таке.

Тема: Основні етапи вивчення епічного твору

1. Теоретичний блок.

1. Специфіка підготовки до сприйняття епічного твору як одного з етапів його вивчення.

2. Етап читання художнього твору.

3. Підготовка до аналізу художнього твору. Основні прийоми і види навчальної діяльності на цьому етапі.

4. Шкільний аналіз – основний етап вивчення епічних творів. Особливості його проведення в умовах загальноосвітнього навчального закладу.

5. Підсумковий етап вивчення художнього твору.

II. Практичний блок.

Виконання студентами практичних завдань з теми заняття.

Студенти отримали випереджальне завдання прочитати новелу Ф. Кафки «Перевтілення».

Виконання студентами практичних завдань з теми заняття.

1) Опрацювати пам'ятку «Як успішно провести етап підготовки до сприйняття епічного твору».

2) Запропонувати цікаві та результативні методичні прийоми або форми роботи, які можна використати на етапі підготовки до сприйняття художнього твору.

3) Уважно, повільно перечитати зміст твору Ф. Кафки «Перевтілення», скласти цитатний план до кожного з розділів новели.

4) Переказати епізод «бомбардування» яблуками Грегора Замзи батьком, довести його важливість для розкриття ідейного задуму автора.

5) Звернути увагу на складні слова, що трапляються в тексті. Продумати методику проведення словникової роботи.

6) Створити «асоціативний куц» з огляду на зміст новели Ф. Кафки «Перевтілення».

7) Скласти опорні тези до новели Ф. Кафки «Перевтілення» і репрезентувати їх на занятті.

8) Скласти колективно експериментальну схему аналізу епічного твору.

Висновки. Впровадження розроблених практичних занять у навчальний процес вивчення методики викладання зарубіжної літератури задля навчання майбутніх учителів-словесників шкільного аналізу епічних творів дало можливість узагальнити найголовніші науково-теоретичні положення та виробити методичні вміння й навички. Результатом проведеної форми навчальної діяльності стане значне підвищення рівня методичної підготовки студентів, усвідомлення ними відповідальності педагогічної діяльності, розуміння важливості правильно організованого й ефективно проведеного шкільного аналізу епічних творів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Мачинська Н.І., Стельмах С.С. Сучасні форми організації навчального процесу у вищій школі : навчально-методичний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 180 с.